

Põhikooli eesti keele ja kirjanduse lõpueksam 2013
Võti

- **Võtmega võrreldes võib õpilaste vastustes esineda sõnastuslikku variatiivsust, hindamisel arvestada vastuste sisulist õigsust.**
- **Lugemisülesannete võtmes toodud reanumbrid on hindaja abistamiseks, jämetrükis on toodud esile õigete vastuste võtmesõnad.**

Ülesanne 1.1. Loe tekst läbi ja lahenda selle põhjal ülesanded. Iga õige vastus annab 1 kuni 2 punkti, vale vastus 0 punkti. Kokku on võimalik ülesannete lahendamise eest saada 20 punkti.

1. Miks võib väita, et Uku Randmaa ümberilmareis läheb kindlasti Eesti purjetamise ajalukku?

Uku Randmaa ümberilmareis läheb kindlasti Eesti purjetamise ajalukku, sest ta on esimene eestlane, kes on **üksipäini maailmale ringi peale purjetanud**. Vt vastust rida 1. Sisult õige vastus 2 punkti, vale vastus 0 punkti.

2. Selgita teksti põhjal mõistet „rõngassaar”, tuues välja rõngassaarele iseloomulikud tunnused.

Rõngassaar on väikestest saarekestest koosnev **ringikujuline korallrahu**, mille **keskel on laguun**. Vt read 17–18. Mõistet õigesti selgitava vastuse eest saab õpilane 2 punkti, pooliku või vale vastuse eest 0 punkti. Õiges vastuses peab olema vähemasti öeldud, et rõngassaar on ringikujuline ja selle keskel on laguun.

3. Nimeta põhjused, miks oli Uku Randmaal keeruline pääseda Ahe rõngassaare laguuni.

Uku Randmaal oli keeruline pääseda Ahe rõngassaare laguuni, sest vaid **ühes kohas** oli saartevaheline veeala **piisavalt lai ja sügav**, et purjekas pääseks laguuni sisse sõitma. Vt read 18–19. Sisult õige vastus 2 punkti, poolik või vale vastus 0 punkti. Õiges vastuses peavad olema nimetatud kõik põhjused, miks oli purjekaga keeruline laguuni pääseda.

4. Mida nimetab autor pärlipeenraks?

Autor nimetab pärlipeenraks vees olevaid **võrkusid**, mille **sees pärlikarpe kasvatatakse / kohta, kus pärlikarpe kasvatatakse** vms selgitus. Vt read 23–25. Sisult õige vastus 2 punkti, vale vastus 0 punkti.

5. Mille põhjal autor järeldas, et pärlikasvatajate pere oli jõukas?

Autor järeldas, et pärlikasvatajate pere oli jõukas, nende **nahavärvi järgi: kreemikas nahk / hele nahk / kahvatu nahk** oli sealkandis jõukuse tunnus vms põhjendus. Vt read 28–30. Sisult õige vastus 2 punkti, vale vastus 0 punkti.

6. Leia tekstist näide, mis kinnitab, et turistidele mõeldud reklaam ja tegelikkus ei olnud autori arvates kooskõlas.

Turismibrošüürid kirjeldavad sealset kanti kui maailma odavaimat paika, kust pärleid osta, kuid ühe pärli eest küsitud 100 dollarit tundus autorile liiga kallis. Vt read 33–35. Sisult õige vastus 2 punkti, vale vastus 0 punkti.

7. Nimeta kaks põhjust, miks tekitas öine filmivaatamine autoris stressi.

Öine filmivaatamine tekitas autoris stressi, sest (1) **valvsus kaob**, (2) **ei saa jahi hääli kuulata**, (3) **ei saa tunnetada reaalselt mereelu enda ümber**, (4) **öösel purjetamine on nagu pilkses pimeduses jooksmine**, (5) **pimedas ei ole olukorrast ülevaadet, sa ei tea, mille otsa võid sõita** vms põhjus. Vt

read 55–58. Kummagi õige põhjuse eest saab õpilane 1 punkti, kokku 2 punkti, vale vastus 0 punkti. Kui õpilane on nimetanud rohkem kui kaks põhjust, arvestatakse hindamisel kahe esimese õigsust.

8. Selgita, kuidas vähendas Uku Randmaa erinevate purjede abil laeva kiirust, kui see oli kasvanud liiga suureks.

Kui kiirus läks liiga suureks, **lasi** Uku Randmaa **gennakeri** (lisapurje) **alla** ja **tõmbas** uuesti **üles** **groot- ja fokkpurje** (suurpurje ja kolmnurkse eespurje). Vt read 11–14. Sisult õige vastus 2 punkti, poolik või vale vastus 0 punkti.

9. Nimeta kaks tunnust, mille põhjal võib väita, et Uku Randmaa teos on kirjutatud päevikuna.

(1) **Tekst on esitatud päevade kaupa**, (2) **autor vahendab päevasündmusi / kirjutab, mis temaga mingil päeval juhtus**, (3) **minakeskne vaatepunkt**, (4) **toimuv esitatakse ajalis-põhjuslikus järgnevuses**, (5) **domineerivad kirjeldused, vaatlused jms**. Kummagi õige tunnuse eest saab õpilane 1 punkti, kokku 2 punkti. Vale vastus 0 punkti. Kui õpilane on nimetanud rohkem kui kaks tunnust, arvestatakse hindamisel kahe esimese õigsust.

10. Mida tähendavad järgmised väljendid? Tõmba õigele selgitusele joon alla.

sisemine kompass – sisetunne, mis näitab, mida inimene tegelikult tahab

koeraelu – vilets, raske elu

Iga õige vastuse eest saab õpilane 1 punkti, vale vastuse eest 0 punkti. Kokku on võimalik ülesande eest saada 2 punkti. Kui õpilane on kasutanud õige vastuse märkimiseks mõnd muud viisi, siis ta punkte ei kaota.

Ülesanne 1.2. Loe tekst läbi ja lahenda selle põhjal ülesanded. Iga õige vastus annab 1 kuni 2 punkti, vale vastus 0 punkti. Kokku on võimalik ülesannete lahendamise eest saada 10 punkti.

1. Kelle algatusel ja miks hakkasid riigid valima endale rahvuslinde?

Riigid hakkasid valima endale rahvuslinde **Rahvusvahelise Linnukaitsenõukogu** üleskutsel selleks, **et rahvad lindudest rohkem hooliks**. Vt vastust read 1–4. Kummagi sisult õige vastuse poole eest saab õpilane 1 punkti, kokku 2 punkti. Vale vastus 0 punkti.

2. Miks on väikerahvastel rahvuslindu rohkem vaja kui suurtel rahvastel?

Väikerahval on vaja kinnitust, et oleme olemas ja/või meil on ühendavad sümbolid / rahvuslind kannab endas vabadust vms põhjendus. Vt read 36–39. Sisult õige vastus 2 punkti, vale vastus 0 punkti.

3. Mis probleemiga eestlased endale rahvuslindu valides kokku puutusid?

Nad puutusid kokku probleemiga, et „**vene värgile rahvusvärgi tegemine ei meeldinud**” / **võimud pidasid rahvuslinnu valimist dissidentlikuks** vms selgitus. Vt read 15–16; 18–20. Sisult õige vastus 2 punkti, vale vastus 0 punkti.

4. Leia tekstist rahvauskumus, mis on seotud pääsukestega.

Usutakse, et **pääsuke toob päevasooja**. Vt read 31–32. Õige vastus 1 punkt, vale vastus 0 punkti.

5. Mitu protsenti suitsupääsukesepaaridest pesitses 2011. aastal üks kord?

2011. aastal pesitses üks kord **86%** suitsupääsukesepaaridest. Vt read 50–51. Õige vastus 1 punkt, vale vastus 0 punkti.

6. 1990. aastatega võrreldes on suitsupääsukeste arvukus langenud. Leia tekstist lause, mille põhjal võib seda järeltada, ning kirjuta see täpselt vastusesse.

2011. aastal oli suitsupääsukeste pesas keskmiselt 4,1 poega, mis on 1990. aastate tulemustest (4,2–4,6 poega) märgatavalt halvem. Vt read 53–54. Täpne ja õigekirjalt veatu vastus 2 punkti; täpne, kuid õigekirjalt vigane vastus 1 punkt; vale või poolik vastus 0 punkti. Jutumärkide kasutamist hindamisel ei arvestata.

Ülesanne 2.1. Loe tekstid läbi ja kirjuta vähemalt 200-sõnaline kirjand teemal „Mina ja loodus”. Kirjandis võid toetuda loetud tekstidele. Kirjandit hinnatakse hindamisjuhendi järgi, vt eesti keele ja kirjanduse lõpueksami korraldus- ja hindamisjuhend. Kokku on võimalik ülesande lahendamise eest saada 40 punkti.

NB! Kirjandit hinnatakse kui terviklikku teksti, hindamisel ei arvestata, kas ja kuivõrd on õpilane kasutanud alustekste.

Ülesanne 2.2. Kirjuta tumedalt trükitud sõnad kokku või lahku. Kokkukirjutamisel kasuta kaarekest. Iga õige lahenduse eest saab õpilane 0,5 punkti, vale lahenduse eest 0 punkti. Kokku on võimalik ülesande lahendamise eest saada 8 punkti.

Koonusmäe lähistel on haabade **levimisala**. See on **kodulähedane** paik, **haavamets** otse **põllu ääres**, kust tuul toob haabade kohinaga ka põldude hõngu. Haab laulab terve suve rohelisel **lehestikuorelil** vaikset laulu. Lehed värisuvad, nagu pelgaksid tuuli, mis üle haaviku **lõunast põhja** heljuvad. Haavaleht on pika vetruva **rootsu külge** kinnitatud litrike, mille iga õhuvirvendus keerdu viib. Bioloogid ütlevad, et lehtede värisemine on **olelusvõitlusest** tingitud nähtus. Värisemisega raputab haab lehtedelt maha **igasuguseid** mardikaid ja söödikuid. Kui haavikust on **üle sõudnud** äike, nõretab haavik veest.

Haab on kiire kasvuga **valgusenõudlik** puu, armastab sügavat **huumuserikast** maad. Metsamehed peavad haaba umbrohuks: paikades, kus haavakände juhtub olema, ilmub rikkalikult võsusi **igale poole** ümberringi. Isegi kui haab on juba **maha raiutud**, ajavad juured rohkesti võsusi. Puisniidud, kus kasvavad **maikellukesed** ja teised rohttaimed, on neid täis. Haava tüvi on kaetud **tumedavõitu** koorega, mis on hallikasrohelist värvi. Haava eluiga on keskmiselt sada aastat.

(Kustas Põldmaa ainetel)

Ülesanne 2.3. Kirjuta arvud sõnadega selles käändes, nagu need esinevad lauses. Pööra tähelepanu õigekirjale. Hindamisel arvestatakse vaid arvsõnade õigekirja. Iga õige lahenduse eest saab õpilane 1 punkti, vigase või vale lahenduse eest 0 punkti. Kokku on võimalik ülesande lahendamise eest saada 5 punkti.

1. Lõpetasin kooli 2009. aastal. (**kahe tuhande üheksandal**)
2. Spordipäeval osalevad kõik meie klassi 25 õpilast. (**kakskümmend viis**)
3. Rattamaratonil tulin üldarvestuses 206. kohale. (**kahesaja kuuendale**)
4. Stsenariumis on kirjas, et 13 näitlejal tuleb etendada mõõgavõitlust. (**kolmeteistkümmel**)
5. Lõpetasin romaani LIV peatüki lugemise. (**viiekümne neljanda**)

Ülesanne 2.4. Tõmba vale täht / valed tähed selgelt maha Iga õige lahenduse eest saab õpilane 0,5 punkti, vale lahenduse eest 0 punkti. Kokku on võimalik ülesande lahendamise eest saada 7 punkti.

Pidin **peatselt** kohtuma tuttava **arhitektiga**, et minna koos teatrisse. Eelistasime **mõttetule** jandile Andrus Kiviräha komöödiat „Vassiljev ja Bubör ...”. Enne teatrisse sisenemist peatusime **afiši** ees ja uurisime lähemalt näidendi peaosalisele tehtud **meisterlikku** grimmi. Arutlesime selle üle, millised on tänapäeva **fotograafia** võimalused inimesi täiuslikuks muuta. Järsku ehmatasin, sest ei suutnud meenutada, kas olin joonestajalt saadud plaanid **seifi** pannud ja korteriukse **sneprisse** tõmmanud. Kaalusin kahe **variandi**

vahel: kas minna koju tagasi ja jääda etendusest ilma või loota **mehhanismile**, mis automaatselt ukse sulgeb. Kirusin oma **hoolimatust** ja otsustasin etenduse kasuks. Garderoobis märkasin, et ülikonnale eelistab publik mugavat igapäevast riietust, vaid **puhvetis** vilksas mõni sametkleidis naine ja kikiripsustatud mees. Varsti kõlas **tunnusmeloodia** ja **kõiki** vaatajaid oodati saali etendust nautima.

Ülesanne 2.5. Vali õige sõnavorm ja kirjuta see lünka. Iga õige lahenduse eest saab õpilane 0,5 punkti, vale või vigase lahenduse eest 0 punkti. Kokku on võimalik ülesande lahendamise eest saada 5 punkti.

1. Väikesel Mallel oli kombeks küüsi närida.	küüsi/küüni
2. Ema märkas, et kohv on tassis jahtunud.	kohv/kohvi
3. Isa arvas, et moosile tuleks lisada suhkrut , siis saab mõrust maitsest lahti.	suhkrut/suhkurt mõru/mõrust
4. Vanaema otsis sobivaid kaasi , et purgid sulgeda.	kaani/kaasi
5. Küll võivad ikka õudsed lood meie linnas juhtuda!	õudsed/õudsad
6. Valged küünlad põlesid kauem kui punased.	küündlad/küünlad
7. Miks sul on nii palju muresid ?	muresid/muresi
8. Oskarile meeldis kiige peal istuda ja mõtiskleda.	kiigu/kiige
9. Heade rätsepate töö on alati olnud kõrges hinnas.	rätsepate/rätseppade

Ülesanne 2.6. Leia tekstist mõiste ja kirjuta see õige tähenduse juurde. Iga õige lahenduse eest saab õpilane 1 punkti, vale või vigase lahenduse eest 0 punkti. Kui õpilane kirjutab sõna mõnes teises käändes, kui on võttes, siis ta punkte ei kaota. Kokku on võimalik ülesande lahendamise eest saada 5 punkti.

- 1) naljamäng – **komöödia**
- 2) tegelase iseloom – **karakter / tegelase karakter**
- 3) kahekõne – **dialog**
- 4) kurbmäng – **tragöödia**
- 5) teose ülesehitus – **kompositsioon / teose kompositsioon**